

**УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

ISSN: 1857-7342

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2011**

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ИНСТИТУТ ЗА ИСТОРИЈА И АРХЕОЛОГИЈА**

Издавачки совет

д-р Саша Митрев
д-р Кирил Цацков
д-р Кирил Барбареев
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков
м-р Верица Јосимовска

Редакциски одбор

д-р Кирил Цацков
д-р Зоранчо Малиниов
д-р Звонимир Николовски
д-р Трајче Нацев
м-р Александар Донски
м-р Оливер Цацков

Главен и одговорен уредник

д-р Кирил Цацков

Единица на Универзитетот
Институт за историја и археологија

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров
Благој Михов

Печати

Печатница „Европа 92“ - Кочани
Тираж - 300 примероци

Редакција и администрација

Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип
Институт за историја и археологија
ул. „Крсте Мисирков“ бб
п. факс 201, 2000 Штип
Р. Македонија

СОДРЖИНА

м-р Александар Донски ВОБЕД	7
д-р Тодор Чепреганов, д-р Ѓорѓи Чакарјаневски МАКЕДОНИЗМОТ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ	9
д-р Кирил Цацков НЕОДМИНЛИВАТА ПЕДАГОШКА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО ШТИП И ВО ПРИЛЕП.....	17
д-р Ѓорѓи Малковски ПРОПАГАНДИТЕ НА БАЛКАНСКИТЕ ДРЖАВИ ВО ВРЕМЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	25
д-р Силвана Сидоровска-Чуповска ПРОСВЕТАТА ВО ШТИП ВО ВРЕМЕТО НА ПРЕРОДБАТА	31
д-р Александар Илиевски ПЕДАГОШКО-АНДРАГОШКАТА ДЕЈНОСТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	41
д-р Михајло Георгиевски ПРОСВЕТИТЕЛСКИТЕ ПОГЛЕДИ НА КРАТОВСКИОТ УЧИТЕЛ ДИМИТАР ПОП ЈОСИФОВИЧ, СОВРЕМЕНИК НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, ИЗНЕСЕНИ ВО НЕГОВИТЕ РАКОПИСИ ОД 1858 И 1869 ГОДИНА.....	51
м-р Дора Јурукова ЗНАЧЕЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ЗА УЧИТЕЛСКАТА ДЕЈНОСТ ВО МАКЕДОНИЈА	57
д-р Наташа Котлар-Трајкова МАКЕДОНСКОТО ПРАШАЊЕ И ПЕТКО РАЧОВ СЛАВЕЈКОВ	61
д-р Билјана Ристовска-Јосифовска ИСТОРИСКИТЕ ПРЕСЕЛБИ ОД МАКЕДОНИЈА ВО ОБЛАСТА ТУЗЛУК ВО БУГАРИЈА (втората половина на XIX и почетокот на XX век).....	67

проф. Трајче Мицески, спец. Роберт Конески, дипл.теолог ЕДУКАТИВНО-МЕНАџЕРСКО-ЛИДЕРСКИТЕ ОДЛИКИ НА ДИРЕКТОРОТ НА НАРОДНОТО УЧИЛИШТЕ ВО ПРИЛЕП (1874-1877) - ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	73
д-р Зоранчо Малинов ФОЛКЛОРНИ И ЕТНОГРАФСКИ МАТЕРИЈАЛИ ПУБЛИКУВАНИ ОД ШТИПЈАНИ КОН КРАЈОТ НА XIX ВЕК	85
д-р Снежана Јованова-Митковска НЕКОИ СОГЛЕДУВАЊА ЗА „ЗВУЧНАТА МЕТОДА“ НА КОВАЧЕВ	97
д-р Александар Трајановски НАРОДНООПШТИНСКИ И ПЕДАГОШКО-БОГОСЛОВСКИ УЧИЛИШТА ВО МАКЕДОНИЈА КОН СРЕДИНАТА НА XIX ВЕК (ПО ПРИМЕРОТ НА УЧИТЕЛСТВУВАЊЕТО НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ, Д. МИЛАДИНОВ, СЛ. ДИНГОВА, К. ШАПКАРЕВ И ДРУГИ)	109
д-р Валентина Миронска-Христовска УЛОГАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ ВО МАКЕДОНСКАТА ПРОСВЕТНА ТРАДИЦИЈА	123
м-р Елена Јосимовска УЧИЛИШТАТА ВО ШТИП ПРЕД И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	133
м-р Ванѓа Димитријева ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ЗНАЧЕЊЕТО НА НЕГОВАТА ЛИЧНОСТ ВО КУЛТУРНОТО ПОЛЕ НА МАКЕДОНИЈА.....	137
м-р Ирена Китанова ЕТИЧКО-ЕСТЕТСКИТЕ СЕГМЕНТИ ВО БУКВАРОТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ.....	141
Донче Ефремов, Емилија Корунска ЈОСИФ КОВАЧЕВ И НЕГОВОТО ВРЕМЕ.....	145
м-р Оливер Цацков ЈОСИФ КОВАЧЕВ - УЧЕНИК И УЧИТЕЛ.....	151

м-р Ленче Насев ПОГЛЕД КОН ЖИВОТОТ И ДЕЛНОСТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ – ИСТАКНАТ МАКЕДОНСКИ ПЕДАГОГ И РЕФОРМАТОР ОД ШТИП	155
Иван Котев, Милена Цацкова ПРЕРОДБЕНСКОТО ДВИЖЕЊЕ ВО СТРУМИЦА И СТРУМИЧКО И УЛОГАТА И ЗНАЧЕЊЕТО НА АРСЕНИ КОСТЕНЦЕВ	163
м-р Верица Јосимовска ДЕЛАТА НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ И ВРЕМЕТО ВО КОЕ ГИ СОЗДАВАШЕ	175
м-р Кире Филов РАЗВОЈОТ НА ПРОСВЕТНАТА ДЕЈНОСТ ВО ШТИП ПРЕД, ЗА ВРЕМЕ И ПО ЈОСИФ КОВАЧЕВ	179
Лидија Камчева ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ И НЕГОВОТО УЧИТЕЛСТВУВАЊЕ ВО ШТИП	185
м-р Марија Коцева ОБРАЗОВАНИЕТО ЗА УЧИТЕЛИ ПО ВТОРАТА СВЕТСКА ВОЈНА	191

УДК: 37.02(072)

асис. м-р Ирена Китанова
Педагошки факултет
Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

ЕТИЧКО-ЕСТЕТСКИТЕ СЕГМЕНТИ ВО БУКВАРОТ НА ЈОСИФ КОВАЧЕВ

Во овој несигурен и променлив свет преку традицијата човекот се обидува да ги сочува оние содржини со темелни вредности и погледи на свет кои се јавуваат како анализа на општествениот и историскиот живот во онаа мерка која го разликува трајното од менливото или неисцрпното од исцрпливото. Оттука и темата *Јосиф Ковачев и неговото време* се поставува во вистинско време, со благородна цел и со обид да се каже погласно дека: носталгијата по вистинските вредности и содржини на традицијата не е носталгија по минатото, ами носталгија по/кон иднината.

На магистралното прашање ќе се обидеме да проговориме низ призмата на две позиции:

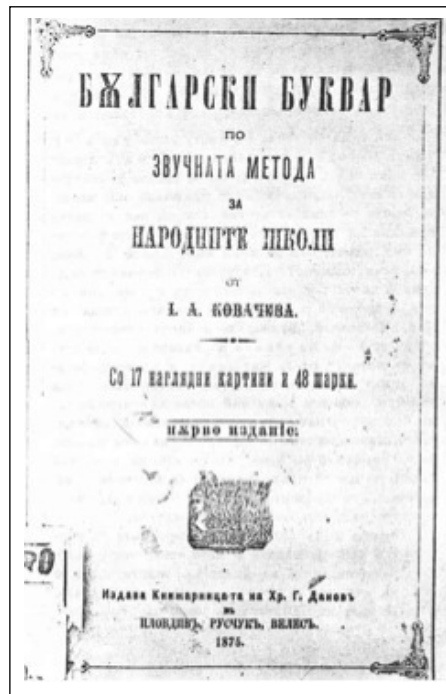
1. Вредностите на традицијата како феномен и
2. Етичко-естетските сегменти во *Букварот* на Јосиф Ковачев како неодминлива педагошка категорија.

Во европската традиција планинските врвови се метафора за погледот на свет или место на мудрите од каде што бурно се вардат трајните вредности и содржини на минатото, на традицијата. Тоа е само потврда на тезата дека сè што е вредно и трајно треба да се чува и негува, да се надградува и доградува и од него да се учат и воспитуваат сегашните и идните генерации. Но со променливоста на традицијата како феномен, а со тоа и на вредностите на општествениот систем се појавува и потребата од нов начин или нови техники на трансфер на трајните вредности и содржини на традицијата.

Во рамките на културата, уметноста, образованието, особено на Балканот, постои опасност вистинските вредности и содржини на традицијата да се конзервираат во рамките на општествената пракса. Оттука и потребата кон вредното, кон нашите рисанија и писанија, кон нашите цркви и манастири, кон нашите библии и селвии, кон нашите свадби и печалби, кон нашите културни и уметнички споменици кои нè вардат од можната педагошка катаклизма што сè понеконтролирано пенетрира на овие простори и се заканува да ја потисне нашата светла традиција. Затоа

губењето на традицијата особено треба да се доведе во врска со губењето на меморијата како посебна категорија. Со појавата на компјутерските и интернет системи таа меморија како полека и програмирано да исчезнува. За жал, дисквалификацијата на меморијата на ниво на сите степени на образованието е појава која го отуѓува човека од неговите вредности, па тој во онтолошкиот бунар наместо убавина, пласти `рга. Традицијата е убавина што треба да се чува (Езра Паунд).

Што да се направи? Каде е излезот? Како да се зачуваат традицијата и нејзините вистински вредности и содржини?

Првенствено мислам дека е неопходно да се вратиме кон негување и заштита на феноменот фиделе-верност, чесност, преданост што упатува на синтагмата „Мојата чест е моја вредност“ и не подразбира вредност или подреденост на некој друг објект, туку верност на себеси, на мојата непоколебливост, неустрашливост, непоткупливост и достоинство. Впрочем, така се создаваат вредности, така се создаваат содржини, така се создава традиција која секогаш ќе има поглед свртен кон светлата иднина во културата и во уметноста и во образованието, а пред сè, кај човекот.

Во прилог на горнава теза – меморијата - ќе изложиме 2-3 примери од *Букварот* на Јосиф Ковачев (1839, Штип - 1898, Софија). На едно место од *Букварот*, Ковачев ја истакнува народната мисла: „Вкнига читай/Во ум ставай“. Значи меморијата заедно со сопственото вјерују т.е. фиделе се двете движечки сили за заштита на традицијата која секогаш и во секое време ги отвора и ги нуди добрите дидактички погледи кон големиот европски воспитно-образовен прозорец што ширум се отвора кон светот.

Затоа овде ќе посочиме само неколку примери од *Букварот* на Јосиф Ковачев, кои и денес имаат трајно место во историјата на педагогијата, како и конципирањето на современите дидактички текстови со затврдени воспитни, образовни и естетски вредности.

Најпрво сакаме да го посочиме текстот/басната од Езоп – „*Гавранот и лисицата*“. Тој и денес се применува во нашата пракса, особено заради тоа што претставува еклатантен пример кој ги содржи класичните драмски композициски елементи/ компоненти (експозиција, заплет, кулминација, перипетија, расплет); според содржините и развојот на дејството се нуди можност за вежбање на естетското, изразното, уметничкото читање; текстот содржи специфична дидактичка потка за снаодливост, итрина (лисицата) наспроти глупавоста, брзоплетоста (гавранот) како особини.

Другиот текст е приказната со наслов „*Чудна расходка на магарето*“. Тоа е дидактички текст со хумористични нијанси и интонации кои особено го развиваат и поттикнуваат логичкото мислење кај учениците.

Третиот сегмент се однесува на присуството на поетски и прозни текстови со нагласена хумористична содржина што е од особено значење кога се има предвид конципирањето на букварите во нашата педагошка пракса. Тоа значи дека во програмските содржини особено место треба да им се отстапи на текстовите со хумористична содржина која е мошне прифатлива за меморијата и духовната структура на детето од најразлична возраст.

Исто така, во *Букварот* на Јосиф Ковачев од важно значење е присуството на творби од народната усна поетска традиција, од нашиот неисцрпен лирски тезаурус во кој се среќаваат мноштво лирски паралелизми: анафора, епифора, палилогија, асонанца, алитерација, рефрен и други стилско-изразни средства.

Овие содржини/текстови кои имаат примена и во денешната теоретска и практична настава во основното училиште се пример за нивното вградување во она што значи традиција со трајни и неодминливи содржини со дидактичко и естетско значење. Оттука и нашево навраќање на одделни естетски сегменти од *Букварот* на Ковачев го разбираме како уште едно апострофирање на она што е трајно и вредно како педагошка,

воспитна и образовна содржина која го свртува погледот на реципиентот кон вистинските вредности на традицијата за да го потсети дека само со нејзино чување во длабините на срцето и здравата меморија се отвораат перспективите за поквалитетно образование и воспитание на човекот.